

KAMU HUKUKU/PUBLIC LAW

Araştırma Makalesi/Research Article

Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturmanın Gizliliği Kararının Süresiz Olmasının Orantılılık İlkesi Bakımından Değerlendirilmesi ve Öneriler*

Evaluation of the Indefinite Duration of Confidentiality Orders in Criminal Procedure Law in Terms of the Principle of Proportionality and Recommendations

Ahmet BOZDAĞ**

ÖZ

Ceza muhakemesi hukukunda soruşturmanın genel gizliliği ve soruşturmanın istisnai gizliliği olmak üzere iki tür gizlilik düzenlenmiştir. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 153. maddesinde düzenlenmiş olan istisnai gizliliğin amacı, maddi gerçeğe en doğru şekilde ulaşılmasını sağlamak, şüphelinin kaçmasını ve delillerin karartılmasını önlemektir. Soruşturmanın istisnai gizliliği, sadece bazı suçlarla sınırlı olarak uygulanabilen takdiri bir gizlilik türüdür. Bu gizlilik, muhakeme süreçlerini de kapsadığından, hak arama özgürlüğü ile savunma hakkına yönelik önemli bir sınırlandırma oluşturmaktadır. Bu sebeple ceza muhakemesinde istisnai gizliliğin, maddi gerçeğe ulaşma amacı ile savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılması arasında makul bir denge ve orantı korunarak uygulanması büyük önem taşımaktadır.

Ceza muhakemesinde soruşturmanın istisnai gizliliğinin, soruşturmanın sona ermesi halinde kendiliğinden veya Cumhuriyet savcısının gizliliğe ihtiyaç kalmadığı hususunda oluşan kanaatiyle sona ereceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla istisnai gizliliğin sona ermesi bakımından öngörülebilir bir üst süre sınırı düzenlenmemiştir. Bu durum, yıllarca devam eden soruşturmalarda istisnai gizlilik kararının da yıllarca devam etmesine sebep olmaktadır. Bu da

* Makale gönderim tarihi: 31.03.2026. Makale kabul tarihi: 13.06.2026. Ahmet Bozdağ, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturmanın Gizliliği Kararının Süresiz Olmasının Orantılılık İlkesi Bakımından Değerlendirilmesi ve Öneriler", *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 13, Sayı 2, 2026 [1-21], DOI: <https://doi.org/10.46547/imuhfd.2026.13.2.2>.

** Doç. Dr., Öğretim Üyesi, Gaziantep Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Ana Bilim Dalı, bozdaghukuk@gmail.com, 0000-0002-1157-9199.

savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılmasına engel oluşturduğu gibi silahların eşitliği ilkesini de ihlal etmektedir.

Maddi gerçeğe ulaşma amacı ile savunma hakkının etkin kullanılması arasında makul bir orantının sağlanması amacıyla; istisnai gizlilik kararının uygulanması için objektif bir üst süre sınırının belirlenmesi, şüphelinin tutuklu olduğu hallerde müdafinin ve şüphelinin tutuklamaya esas teşkil eden tüm belge ve delilleri incelemesine izin verilmesi ve iddianamenin görevli mahkemeye sunulduğu tarihten itibaren istisnai gizlilik kararının kendiliğinden kalkmasına yönelik kanuni düzenleme yapılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Soruşturma, gizlilik, istisnai gizlilik, süre, orantılılık.

ABSTRACT

In criminal procedure law, two types of confidentiality are regulated: the general confidentiality of the investigation and the exceptional confidentiality of the investigation. The purpose of the exceptional confidentiality regulated under Article 153 of the Criminal Procedure Code is to ensure that the material truth is reached in the most accurate way, to prevent the suspect from absconding, and to preclude the tampering of evidence. The exceptional confidentiality of the investigation is a discretionary confidentiality that can only be applied to certain limited crimes. Since this confidentiality also encompasses the subjects of the proceedings, it constitutes a significant restriction on the freedom to seek justice and the right of defense. For this reason, it is of great importance that exceptional confidentiality in criminal proceedings is implemented by maintaining a reasonable balance and proportionality between the objective of reaching the material truth and the effective exercise of the right of defense. It is regulated that the exceptional confidentiality of the investigation in criminal proceedings shall terminate either automatically upon the completion of the investigation or by the republic prosecutor's conviction that the need for confidentiality no longer exists. Consequently, no predictable upper time limit has been established regarding the termination of exceptional confidentiality. In investigations that span several years, this situation causes the exceptional confidentiality order to persist for years as well. This not only prevents the effective exercise of the right of defense but also constitutes a violation of the principle of equality of arms.

In order to ensure a reasonable proportionality between the objective of reaching the material truth and the effective exercise of the right of defense, it is necessary to establish an objective upper time limit for the implementation of the exceptional confidentiality order. Furthermore, in cases where the

suspect is in pre-trial detention, the defense counsel and the suspect must be permitted to examine all documents and evidence that constitute the basis for the detention. Finally, a legal regulation should be enacted to ensure that the exceptional confidentiality order terminates automatically as of the date the indictment is submitted to the competent court.

Keywords: Criminal investigation, confidentiality, exceptional confidentiality, duration, proportionality.

Giriş

Ceza muhakemesi hukukunun amacı olan maddi gerçeğe en doğru şekilde ulaşılmasını sağlamak amacıyla, şüphelinin kaçmasını önlemek ve delillerin karartılmasını, değiştirilmesini veya yok edilmesini önlemeye yönelik olarak soruşturma dosyasındaki bazı delil, bilgi ve belgelerin mağdur, suçtan zarar gören, vekil, şüpheli ve müdafiden bir süre gizlenmesinin gerekli olabileceği hallerin varlığı tüm hukuk devletlerinde olduğu gibi Türk ceza hukukunda da kabul edilmektedir. Bu kapsamda Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 153. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen hüküm ile katalog suçlarla sınırlı olarak yürütülen soruşturmalar kapsamında, soruşturmanın selameti bakımından gerekli görülmesi halinde hâkim kararı ile soruşturmanın istisnai gizliliğine karar verilebileceği düzenlenmiştir.

Bu çalışmamızda, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 153. maddesinde düzenlenmiş olan soruşturmanın istisnai gizliliğinin süresiz olmasının, savunma hakkının etkin kullanılmasına ve silahların eşitliği ilkesine etkileri ile soruşturmanın istisnai gizliliğinin, soruşturma evresinde şüphelinin tutuklu olması halinde tutukluluk incelemelerinde savunma hakkının etkin kullanılmasına etkisi üzerinde durulacaktır. Bu konuda gerek mevzuattan gerekse uygulamadan kaynaklanan sorunlara ilişkin olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) ve Anayasa Mahkemesi'nin kararları ışığında somut çözüm önerileri sunulacaktır.

I. Genel Olarak Soruşturma

Ceza muhakemesi, soruşturma evresi ve kovuşturma evresi olarak iki evreden oluşmaktadır. Ceza muhakemesinde soruşturma evresi, suç şüphesinin yetkili merciler tarafından öğrenilmesiyle başlayan ve iddianamenin kabulü, kovuşturmaya yer olmadığı kararının kesinleşmesi veya seri muhakeme usulünün başarıyla uygulanmasıyla sona eren evreyi ifade etmektedir (CMK m. 2/1-e).

Soruşturma evresi, delillerin toplanarak kovuşturma evresine geçilmesi için yeterli şüphenin bulunup bulunmadığının tespiti ve aynı zamanda kovuşturma evresinde maddi gerçeğe en kısa sürede ve doğru bir şekilde ulaşılabilmesi için delillerin toplandığı evredir. Bu nedenle soruşturma evresinde delillerin eksiksiz bir şekilde toplanması ve muhafaza altına alınması hem soruşturma evresi için hem kovuşturma evresi için büyük bir öneme sahiptir¹. Soruşturma evresinde delillerin eksiksiz olarak toplanması ve muhafaza altına alınması ile henüz basit suç şüphesi altında olan şüphelinin lekelenmeme hakkının korunması için soruşturma sürecinin gizlilik içinde yürütülmesi zorunluluk arz etmektedir². Bu zorunluluk sebebiyle ceza muhakemesinde soruşturma evresinin gizliliği ilkesi kabul edilmiştir.

II. Ceza Muhakemesinde Soruşturmanın Gizliliği

Ceza muhakemesinde soruşturma evresinin en önemli ilkesi, soruşturmanın gizliliği ilkesidir.

A. Gizlilik Kavramı ve Amacı

Gizlilik, sır anlamına gelen “giz” kökünden türetilmiş bir kelime olup sözlükte; mahremiyet, bilinmeyen, aşikâr olmayan, herkes tarafından bilinmeyen şey olarak tanımlanmaktadır³.

Ceza muhakemesinde soruşturmanın gizliliği; şüphelinin şahıs ve kimlik bilgilerini, soruşturma işlemlerini, soruşturma dosyasında muhafaza altına alınan delilleri, tanıklara ilişkin bilgileri ve henüz araştırılan delilleri kanunen belirlenen yetkili kişiler dışındaki kişilerin öğrenmemesi için tedbir alınmasını ifade etmektedir.

Soruşturmanın gizliliğinin iki temel amacı bulunmaktadır. Bunlardan ilki şüphelinin lekelenmeme hakkının güvenceye bağlanması, ikincisi ise maddi gerçeğe ulaşılması için delillerin karartılmasını önlemek ve şüphelinin yargılanmasını mümkün kılmaktır⁴.

1 Feridun Yenisey, Ayşe Nuhoğlu, *Muhakeme Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 18. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2010, s. 711-712; Ahmet Gökçen, M. Emin Alşahin, Kerim Çakır, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 8. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2024, s. 604.

2 Gökçen, Alşahin, Çakır, s. 246; Bahri Öztürk, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, *Dijital Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 684.

3 Ejder Yılmaz, *Hukuk Sözlüğü*, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2002, s. 416; Türk Dil Kurumu Sözlüğü (<https://sozluk.gov.tr>).

4 Öztürk, Tezcan, Erdem, s. 684; Günce Artantaş, *Soruşturmanın Gizliliği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, 2019, s. 26; Güneş Okuyucu-Ergün, “Soruşturmanın Gizliliği”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 59, Sayı 2, 2010, s. 244-245.

Ceza muhakemesinde esas olarak delillerin toplanarak muhafaza altına alınması ile şüphelilerin yakalanması, soruşturma evresinde yapılması gereken işlemlerdir. Dolayısıyla hızlı ve etkili bir kovuşturma yapılması ancak etkin yürütülen bir soruşturma ile mümkün olabilir. Etkin bir soruşturmanın yürütülmesi ise belirli durumlarda ancak bazı soruşturma işlemlerinin gizli yürütülmesi ile mümkün olabilmektedir.

Ayrıca soruşturma evresinin başlaması için en az basit şüphenin yeterli olması, basit şüphe ile kişiler hakkında soruşturma başlatılabilmesine ve hakkında soruşturma başlatılan kişilere şüpheli sıfatının yükletilmesine sebep olmaktadır. Özellikle günümüzde, gelişen iletişim araçları ile şüpheli ve ona isnat edilen suçlamalar hakkında yapılan haberler ve sosyal medya paylaşımları nedeniyle, şüpheli olan kişilerin lekelenmeme hakkı sıkça ihlal edilmektedir. Şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı veya berat kararı verilmesi halinde dahi genellikle uzun süre toplum nezdinde bu kişiler şüpheli, sanık hatta suçlu olarak kalmaya devam etmektedir.

Kanun koyucu da soruşturmanın gizliliğinin amacını Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 157. maddesinin madde gerekçesinde, *“Soruşturma evresinin gizliliği, ceza adaletinin doğruluk, dürüstlük, gerçeğe ulaşma ilkelerine uyulması için bir zorunluluktur. Ancak her şeyden önce suçsuzluk karinesinin sağlam tutulabilmesi yönünden de vazgeçilemez niteliktedir. Aksi takdirde, bizde ve yabancı ülkelerde örneklerine rastlandığı üzere yargısız infazlar sonucu insanlar ıstıraplara sürüklenmekte ve suçsuzluk karinesi böylece lafta kalmaktadır”* şeklinde açıklamıştır.

Kanun koyucu da gerek soruşturmanın amacının korunması gerekse şüphelinin lekelenmeme hakkının korunması amaçlarıyla, soruşturma işlemlerinin bir kısmının gizli yapılmasını ve elde edilen bazı bilgi ve delillerin gizli tutulmasını sağlamak için soruşturmanın gizliliğini düzenleme gereği duymuştur⁵.

B. Gizlilik Türleri

Ceza Muhakemesi Kanunu'nda soruşturmanın gizliliği iki farklı şekilde düzenlenmiştir. Bunlardan ilki soruşturmanın genel – kural olarak gizliliği (CMK m. 157), ikincisi ise soruşturmanın istisnai gizliliğidir (CMK m. 153/2)⁶.

5 Simay Doğmuş, “Soruşturma Evresinde Müdafinin Dosya İnceleme Yetkisinde Karşılaşılan Sorunların Temel Hak ve Özgürlükler Bağlamında Değerlendirilmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, Cilt 21, Özel Sayı, 2019, s. 1061.

6 Öğretide bazı yazarlar, soruşturmanın gizliliğini, dâhili gizlilik ve harici gizlilik olarak iki tür olarak incelemektedir. Bkz. Artantaş, s. 30.

1. Soruşturmanın Genel – Kural Olarak Gizliliği

Soruşturmanın genel – kural olarak gizliliği, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 157. Maddesinde “(1) *Kanunun başka hüküm koyduğu hâller saklı kalmak ve savunma haklarına zarar vermemek koşuluyla soruşturma evresindeki usul işlemleri gizlidir*” şeklinde düzenlenmiştir. Bu gizlilik ilkesini “soruşturmanın genel – kural olarak gizliliği” şeklinde ifade etmemizin sebebi, kanun koyucunun 157. maddede düzenlenen gizliliği herhangi bir ayırım gözetmeksizin tüm suçları kapsayacak şekilde düzenlemiş olması ve yine bu gizliliğin muhakeme süjeleri dışında kalan herkes için kabul edilmiş olmasıdır. Dolayısıyla 157. maddedeki gizlilik, suçlar bakımından genellik ve kural olma özelliğini taşımaktadır.

Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 157. maddesinde düzenlenmiş olan gizliliğin kanunun öngördüğü istisnaların ve savunma hakkını ihlal etmemek koşullarıyla kabul edilmiş olması, CMK’nın 153. maddesinde müdafii ve vekilin soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleyebileceği ve istediği belgelerin bir örneğini harçsız olarak alabileceğinin düzenlenmiş olması, CMK’nın 234. maddesinde mağdur ve şikâyetçinin Cumhuriyet savcısından belge örneği isteme hakkına sahip olduğunun düzenlenmiş olması ile Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik’in 137. maddesinde düzenlenen “(2) *Şüpheli ve müdafii soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleyebilir ve istediği belgelerin bir örneğini fizikî ya da elektronik ortamda harçsız olarak alabilir. (5) Bu maddenin içerdiği haklardan mağdur, şikâyetçi, suçtan zarar gören ve vekilleri de yararlanır.*” şeklinde hüküm bulunması, 157. maddede düzenlenmiş olan soruşturmanın gizliliğinin soruşturma süjeleri olan Cumhuriyet savcısını, sulh ceza hâkimini, müdafii, vekili, şüpheliyi, mağduru, suçtan zarar göreni, malen sorumlu olanı kapsamadığını açıkça göstermektedir. Dolayısıyla 157. maddede düzenlenmiş olan soruşturmanın gizliliği, genel ve kural niteliğinde bir gizlilik olup sadece muhakeme süjeleri dışındaki kişilere yönelik gizliliği düzenlemektedir. Ayrıca soruşturmanın genel – kural olarak gizliliği ilkesi, muhakeme süjelerini kapsamadığından, savunma hakkına yönelik herhangi bir sınırlama getirmemektedir.

2. Soruşturmanın İstisnai Gizliliği

Soruşturmanın istisnai gizliliği, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 153. maddesinde “(2) *Müdafii dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisi, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim kararıyla kısıtlanabilir. ... (5) Bu maddenin içerdiği haklardan suçtan zarar görenin vekili de yararlanır.*” şeklinde

düzenlenmiştir. Bu gizlilik ilkesini “soruşturmanın istisnai gizliliği” şeklinde ifade etmemizin sebebi, kanun koyucunun 153/2. maddede düzenlenen gizliliği, herkes için değil sadece bazı muhakeme süreçleri için özel olarak düzenlemiş olması ve tüm suçlar bakımından değil sadece katalog olarak tahdidi şekilde sayılan bazı suçlara yönelik yapılan soruşturmalar için düzenlemiş olmasıdır. Dolayısıyla 153/2. maddedeki gizlilik hem suçlar hem süreçler hem de gizli tutulan belgeler bakımından istisnai ve sınırlı olma özelliğini taşımaktadır.

CMK’nın 153. maddesinde her ne kadar müdafinin soruşturma dosyasını inceleme ve örnek almasının soruşturmanın amacını tehlikeye düşürmesinden bahsedilmiş ve CMK’nın 153. ve 234. maddeleri ile Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik’in 137. maddelerinin lafzından açıkça anlaşılmasa da gerek öğretide gerekse yargı kararlarında genel olarak 153. maddede düzenlenmiş olan soruşturmanın istisnai gizliliğinin; şüpheli, müdafii, mağdur, suçtan zarar gören, malen sorumlu olan ve vekillerini de kapsadığı kabul edilmektedir⁷.

a. İstisnai Gizliliğin Şartları

Soruşturmanın istisnai gizliliği Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 153. maddesinde, “(2) *Müdafinin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisi, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim kararıyla kısıtlanabilir. Bu karar ancak aşağıda sayılan suçlara ilişkin yürütülen soruşturmalarda verilebilir. (3) Yakalanan kişinin veya şüphelinin ifadesini içeren tutanak ile bilirkişi raporları ve adı geçenlerin hazır bulunmaya yetkili oldukları diğer adli işlemlere ilişkin tutanaklar hakkında, ikinci fıkra hükmü uygulanmaz.*” şeklinde düzenlenmiştir. Bu Kanun hükmü, yürütülen soruşturma kapsamında şüphelinin tutuklu olup olmaması dikkate alınmaksızın ve bu konuda herhangi bir ayırım yapılmaksızın soruşturmanın istisnai gizliliğini düzenlemektedir⁸. Bu düzenleme gereği, soruşturmanın istisnai gizliliğine karar verilebilmesi için şu şartların tamamının bir arada bulunması gerekir:

- **Bir soruşturmanın bulunması:** CMK’nın 153/2. maddesi hükmü kapsamında soruşturmanın istisnai gizliliği kararının verilebilmesi için öncelikle Cumhuriyet başsavcılığı tarafından CMK’nın 160. maddesi

7 Mustafa Ruhan Erdem, “AİHM Kararları Işığında Tutuklu Sanık Bakımından Hazırlık Soruşturması Dosyasını İnceleme Hakkı”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, 2004, s. 256; Okuyucu – Ergün, s. 256-257; Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 17. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2024, s. 218.

8 Öztürk, Tezcan, Erdem, s. 330.

kapsamında bir ceza soruşturmasının açılmış ve devam ediyor olması gerekir. Çünkü kanun koyucu, soruşturmanın istisnai gizliliğinin ancak soruşturmanın amacının tehlikeye düşebileceği hallerde uygulanabileceğini düzenlemiştir. Bu sebeple soruşturma evresi öncesi yapılan araştırma ve inceleme sürecinde soruşturmanın istisnai gizliliği kararı verilemez.

- **Soruşturmanın konusu suçun, katalog olarak sayılan suçlardan olması:** Soruşturmanın istisnai gizliliği kararı, sadece CMK'nın 153. maddesinin 2. fıkrasında tahdidi olarak sayılan katalog suçlara⁹ ilişkin yürütülen soruşturmalar kapsamında verilebilir. Başka bir ifadeyle sayılan katalog suçlar dışındaki suçlara ilişkin yürütülen soruşturmalarda soruşturmanın istisnai gizliliği kararı verilemeyecektir. Bu nedenle bu gizlilik türünü, kapsam bakımından istisnai gizlilik olarak ifade edebiliriz¹⁰.
- **Soruşturmanın amacının tehlikeye düşecek olması:** Kanun koyucu soruşturmanın istisnai gizliliğini, her zaman uygulanabilecek bir kurum olarak değil, sadece soruşturmanın maddi gerçeğe ulaşma şeklindeki amacının tehlikeye girebileceği durumlarda uygulanabilecek bir kurum olarak düzenlemiştir. Soruşturmanın amacının tehlikeye düşmesi, dosyanın şüpheli veya müdafii tarafından incelenmesi halinde, olayın aydınlatılmasının gecikeceğinden, zorlaşacağından veya imkânsız hale geleceğinden korkulmasını gerektiren nedenlerin bulunması olarak anlaşılması gerekir¹¹. Burada bulunması gereken tehlike, soyut değil somut

9 CMK m. 153/2: Bu karar ancak aşağıda sayılan suçlara ilişkin yürütülen soruşturmalarda verilebilir:

a) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer alan; 1. Kasten öldürme (madde 81, 82, 83), 2. Cinsel saldırı (birinci fıkra hariç, madde 102), 3. Çocukların cinsel istismarı (madde 103), 4. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188), 5. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (madde 220), 6. Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar (madde 302, 303, 304, 307, 308), 7. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316), 8. Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk (madde 326, 327, 328, 329, 330, 331, 333, 334, 335, 336, 337).

b) 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları.

c) 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 160. maddesinde tanımlanan zimmet suçu.

d) 21/3/2007 tarihli ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan suçlar.

10 Murat Volkan Dülger, Şaban Cankat Taşkın, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, 2024, s. 260; Ceza Muhakemesi Kanunu'nun ilk halinde, herhangi bir katalog suç listesi öngörülmemiş olup tüm suçlar bakımından istisnai gizlilik kararı verilebilmekteydi. Ancak 2.12.2014 tarihli ve 6572 sayılı Kanun'un 44. Maddesi ile Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 153. Maddesine eklenen 2. Fıkra ile istisnai gizliliğin ancak katalog suçlarla sınırlı olarak uygulanabileceği hüküm altına alınmıştır. Bakınız: Mustafa Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s. 238.

11 Öztürk, Tezcan, Erdem, s. 334.

tehlike olmalıdır¹². Başka bir ifadeyle soruşturmanın amacının tehlikeye düşmesi, “adaletin suçlular karşısında zayıf ve silahsız kalmasını” ifade etmektedir¹³. Dolayısıyla her somut olayda soruşturmanın amacının tehlikeye düşme tehlikesinin bulunup bulunmadığının soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı tarafından değerlendirilmesi gerekir. Bu sebeple Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturmanın amacının tehlikeye düşmediğinin değerlendirilmesi halinde, soruşturmanın istisnai gizliliği kurumuna başvurulamayacaktır. Ayrıca Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturmanın amacının tehlikeye düşeceği kanaati olduğu takdirde, Cumhuriyet savcısının sulh ceza hâkimliğine yapacağı talepte, soruşturmanın amacının ne şekilde tehlikeye düşebileceğini açıkça ve somut verilerle gerekçelendirmesi gerekir¹⁴. Aksi halde, soyut ifadelerin ve CMK’nın 153/2. maddesi hükmünün yazılması soruşturmanın istisnai gizliliği için yeterli olmayacağı gibi aynı zamanda şüphelinin gerekçeli karar hakkını ihlal edecek ve savunma hakkının da keyfi olarak sınırlandırılmasına sebep olacaktır¹⁵.

- **Cumhuriyet savcısının talepte bulunması:** Soruşturmanın istisnai gizliliği kararı için ön şart, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısının gizlilik kararı talep etmesidir. Dolayısıyla Cumhuriyet savcısının talebi

12 Sinem Top, “Müdafi Yardımından Yararlanma Hakkına Uygulanan Sınırlamalar”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2018 (137), s. 230.

13 Serhat Sinan Kocaoglu, *Müdafi*, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2011, s. 172.

14 Alman hukukunda da bu durum, “Her ne kadar söz konusu hükümde öngörülen istisna Anayasa’ya aykırı olmasa da, “soruşturmanın amacının tehlikeye düşmesi” şeklindeki belirsiz hukuki kavramın dar yorumlanması gerekir. Bu unsur, bilginin gizli tutulmaması hâlinde ya bir soruşturma tedbirinin sürpriz etkisinin ortadan kalkması ya da şüphelinin yargılama sürecine haksız ve usule aykırı şekilde etki etme ihtimalinin bulunması durumunda söz konusu olur. Bu noktada soyut bir tehlike yeterli olmayıp, somut olgulara dayanan gerçek bir tehlikenin varlığı aranmalıdır. Aksi takdirde dosyayı inceleme hakkı fiilen anlamsız hâle gelir; bu durum hem şüphelinin savunma konumunu zayıflatır hem de yargılama sürecinin meşruiyetine olan güveni sarsar. Zaten § 147 Abs. 2 c. 1’in bir istisna hükmü olması da dar yorumdan yana güçlü bir gerekçe teşkil etmektedir.” Şeklinde ifade edilmiştir. Hans Theile, in: Nomos Kommentar zur Strafprozessordnung (NK-StPO), hrsg. von Ralf Kölbel / Christoph Krehl / Hans Kudlich, 1. Aufl., Baden-Baden: Nomos, 2025, § 147 StPO, Rn. 41; Edger Weiler, in: Hannich, Rolf (Hrsg.), *Karlsruher Kommentar zur Strafprozessordnung (HK-GS)*, 5. Aufl., München: C.H. Beck, 2022, § 147 StPO, 12; Fatih Selami Mahmutoglu, Selman Dursun, *Türk Hukuku’nda Müdafinin Yasaklılık Halleri*, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2004, s. 139.

15 “... Bu bağlamda soruşturma makamlarınca söz konusu kısıtlamanın öngörülen amaçlar ışığında kesinlikle gerekli olduğu yeterli bir gerekçeyle ortaya konulmalıdır. Soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanmasını gerektiren bir durumun olması hâlinde bile soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanmasının savunmaya getirdiği zorluklar yeterince telafi edilmelidir. Bu kapsamda silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine riayet edilmelidir. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri uyarınca, tutuklamaya neden olan ve tutuklamanın hukukiliğinin tartışılması bakımından temel oluşturacak deliller tutuklu kişi tarafından incelenebilmelidir.” Anayasa Mahkemesi, Hüda Kaya Başvurusu, Başvuru no: 2023/102251, tarih: 25.02.2025, paragraf 96.

olmadan sulh ceza hâkimliği tarafından resen veya başka bir süjenin talebi üzerine gizlilik kararı verilmesi mümkün değildir. Ayrıca istisnai gizlilik kararı talep edip etmemesi de Cumhuriyet savcısının takdirindedir. Ancak savunma hakkına ağır müdahale oluşturan bu kısıtlama yetkisinin istisnai ve son çare olarak başvurulması gereken bir yetki olduğunun Cumhuriyet savcıları tarafından unutulmaması gerekir¹⁶.

- **Sulh ceza hâkimliğinin kararının bulunması:** Soruşturmanın istisnai gizliliği için Cumhuriyet savcısının talebi yeterli değildir, ayrıca bu talep üzerine sulh ceza hâkimliğinin de savcılığın talebini hukuki açıdan yeterli ve gerekli görerek gizlilik kararı vermesi gerekir. Sulh ceza hâkimliğinin de soruşturmanın istisnai gizliliğine ilişkin talep üzerine verdiği kabul (gizlilik) veya red kararının somut delillere ve ikna edici bir gerekçeye dayanması gerekir¹⁷. Sulh ceza hâkimliğinin de kabul (gizlilik) kararını sadece CMK'nın 153/2. maddesi hükmüne dayandırması, şüphelinin gerekçeli karar hakkını ihlal edecek ve aynı zamanda savunma hakkının ve silahların eşitliği hakkının da keyfi olarak sınırlandırılmasına sebep olacaktır¹⁸. Savcının soruşturmanın istisnai gizliliği için sulh ceza hakimliğine başvuru yapmayı düşünmesi halinde, bu başvuruyu derhal yapması gerekir. Aksi halde sulh ceza hakimliğine savcılık tarafından yapılmış bir başvuru bulunmadığı sürece, müdafinin dosyayı inceleme hakkı engellenemez. Ancak savcılık tarafından soruşturmanın istisnai gizliliği kararı için sulh ceza hakimliğine başvuru yapıldıktan sonra hakimlikçe bu konuda karar verilene kadar müdafinin soruşturma dosyasını inceleme ve örnek alma hakkının bulunmadığı savunulmaktadır¹⁹.

16 Özbek, Doğan, Bacaksız, s. 205.

17 Artantaş, s. 46; Baturalp Yavuz, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Müdafilik*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, 2022, s. 116.

18 "...Somut olayda gerek kısıtlama kararında gerekse Savcılığın kısıtlama talebinde soruşturmanın amacının nasıl tehlikeye düşebileceğine, başvuruçunun bu belgelere erişiminin soruşturmanın amacını nasıl tehlikeye atabileceğine ilişkin bir açıklamada bulunulmamıştır. Kısıtlama talebinde kanun maddesi aynen tekrarlanmış, Hâkimlik de bu talebi karar gerekçesine aktarmıştır. 5271 sayılı Kanun'un 153. maddesinde yer alan ifadeleri tekrar eden bu türden bir gerekçe soruşturma dosyasındaki belgelerin görülmesinin yasaklanmasını haklı göstermek için yeterli olarak değerlendiremeyecektir. Bu nedenle somut olayda soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanmasını haklı gösterecek önemli bir kamu yararının varlığı ortaya konulamamıştır. Dolayısıyla geçerli bir gerekçe olmaksızın dosyaya erişim olanağından yoksun bırakılan başvuruçunun tutuklanmasını haklı göstermek için ileri sürülen gerekçelere tatmin edici şekilde itiraz etme imkânı sağlanmadığı sonucuna varılmıştır." Anayasa Mahkemesi, Hüda Kaya Başvurusu, Başvuru no: 2023/102251, tarih: 25.02.2025, Paragraf 98.

19 Mahmutoglu, Dursun, s. 140.

b. İstisnai Gizliliğin Savunma Hakkına Etkisi

Ceza muhakemesinde soruşturma evresinde şüphelinin ve müdafinin soruşturma dosyası kapsamında bulunan belge ve delilleri incelemesi ve gerektiğinde örnek alması; savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılması, müdafinin şüpheliye etkin hukuki yardımda bulunması ve silahların eşitliği ilkesinin uygulanması bakımından büyük önem taşımaktadır²⁰. Bu sebeple gerek Türkiye'nin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (AİHS) gerekse Ceza Muhakemesi Kanunu'nda şüpheli ve müdafinin soruşturma dosyasındaki belge ve delilleri inceleme ve belgelerden örnek alma hakkı açıkça ve detaylı bir şekilde düzenlenmiştir.

Soruşturmanın istisnai gizliliği kararı ve uygulaması, özellikle savunma makamında yer alan süjelerden müdafinin, şüphelinin ve şüphelinin kanuni temsilcisinin savunma hakkının büyük oranda kısıtlanmasına ve savunma makamı ile iddia makamı arasında bulunması gereken silahların eşitliği ilkesinin ihlal edilmesine sebep olmaktadır²¹.

Soruşturmanın istisnai gizliliği sebebiyle müdafii ve şüpheli, soruşturma dosyası kapsamında bulunan *“yakalanan kişinin veya şüphelinin ifadesini içeren tutanak, bilirkişi raporları ve adı geçenlerin hazır bulunmaya yetkili oldukları (keşif tutanakları, tanık beyanları)”*²² diğer adli işlemlere ilişkin tutanaklar” dışındaki belge ve delillerden hangilerinin dosyada var olduğu, hangi delillerin toplandığı, hangi delillerin toplanması gerektiği, toplanan ve toplanacak delillerden hangilerinin lehine veya aleyhe bilgiler içerdiği konusunda hiçbir bilgiye sahip olamamaktadır. Bu durum, müdafii ve şüphelinin toplanan aleyhe delillerin aksini ispat etmek için ne yapması gerektiğini bilmemesine, lehine olup da toplanmamış delillerin toplanmasını talep edememesine, özellikle de sorgu ve tutukluluğun incelenmesi duruşmasında etkin bir savunma yapamamasına sebep olmaktadır.

Özellikle istisnai gizliliğin düzenlendiği CMK'nın 153/2. maddesi hükmünde, şüphelinin tutuklu olup olmamasının dikkate alınmadan soruşturmanın gizliliğinin tek tip olarak düzenlenmiş olması, şüphelinin tutuklu olduğu soruşturma dosyalarında istisnai gizliliğin uygulanması savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılmasını adeta imkânsız hale getirdiği gibi aynı zamanda

20 Kocaoğlu, s. 171; Murat Ceylan, “Soruşturmanın Gizliliği ve Müdafinin Dosyayı İnceleme Yetkisi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (2013), 109, s. 473.

21 Feridun Yenisey, Ayşe Nuhoglu; *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 13. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2025, s. 236.

22 Cumhuriyet Şahin, Neslihan Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 15. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2024, s. 229.

silahların eşitliği ilkesini de ihlal etmektedir. Çünkü şüphelinin tutuklu olması halinde, şüpheli ve müdafinin tutuklama kararına etkili bir şekilde itiraz etmesi ve tutukluluğun incelenmesi duruşmalarında etkin bir şekilde savunma yapabilmesi büyük oranda soruşturma dosyasında bulunan delillerin incelenmesine bağlıdır. Şüpheli ve müdafii ancak dosyadaki delilleri incelemek suretiyle dosyada hangi delillerin toplandığını veya toplanmadığını, hangi delil veya delillerin aleyhe veya lehe olduğunu, toplanan delillerden hangilerinin sahte veya olayla ilgisiz olduğunu, şikâyetçi veya ihbarcı ile şüpheli arasında husumet bulunup bulunmadığını ve bir delilin yanlış anlaşılıp anlaşılmadığını öğrenebilir. Mevcut durumda soruşturmanın istisnai gizliliği sebebiyle soruşturma dosyası hakkında çok az bilgi sahibi olan şüpheli ve müdafii savunma yaparken adeta karanlığa taş atmakta, zanna dayalı savunma yapmak zorunda kalmaktadır. Bu durum ise, savunma hakkını önemli oranda kısıtlamakta ve uzayan soruşturmalarda şüphelinin daha fazla tutuklu kalmasına sebep olmaktadır.

Ayrıca soruşturmanın istisnai gizliliğinin uygulandığı soruşturmalarda, gizlilik kararına ilişkin Cumhuriyet savcısının talebi, sulh ceza hâkimliğinin soruşturmanın gizliliğine ilişkin kararı, tutuklama kararlarına yapılan itiraz üzerine asliye ceza mahkemesince verilen kararlar ile tutukluluğun incelenmesi duruşmasında verilen tutukluluğun devamına ilişkin kararlar, şüpheli ve müdafinin dosya içeriği hakkında bilgi sahibi olmaması için gerekçesiz yazılmakta veya sadece kanun maddelerini içeren genel ve yüzeysel gerekçeler içermektedir. Söz konusu kararların gerekçesiz olması veya yüzeysel basit gerekçe içermesi, şüphelinin gerekçeli karar hakkını da ihlal etmektedir. Anayasa Mahkemesi de bu konudaki içtihadını güncellediği ve geliştirdiği Hüda Kaya başvurusunda, “... Somut olayda gerek kısıtlama kararında gerekse Savcılığın kısıtlama talebinde soruşturmanın amacının nasıl tehlikeye düşebileceğine, başvuruçunun bu belgelere erişiminin soruşturmanın amacını nasıl tehlikeye atabileceğine ilişkin bir açıklamada bulunulmamıştır. Kısıtlama talebinde kanun maddesi aynen tekrarlanmış, Hâkimlik de bu talebi karar gerekçesine aktarmıştır. 5271 sayılı Kanun’un 153. maddesinde yer alan ifadeleri tekrar eden bu türden bir gerekçe soruşturma dosyasındaki belgelerin görülmesinin yasaklanmasını haklı göstermek için yeterli olarak değerlendirilemeyecektir. Bu nedenle somut olayda soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanmasını haklı gösterecek önemli bir kamu yararının varlığı ortaya konulamamıştır. Dolayısıyla geçerli bir gerekçe olmaksızın dosyaya erişim olanağından yoksun bırakılan başvuruçunun tutuklanmasını haklı göstermek için ileri sürülen gerekçelere tatmin edici şekilde itiraz etme imkânı sağlanmadığı sonucuna varılmıştır”²³. şeklinde karar vermiştir.

23 Anayasa Mahkemesi, Hüda Kaya Başvurusu, Başvuru no: 2023/102251, tarih: 25.02.2025,

AIHM de soruşturmanın istisnai gizliliği konusunda verdiği kararlarda, konuyu AIHS'in 5/4. maddesi kapsamında yer alan kişi özgürlüğü bağlamında ele almıştır. AIHM verdiği kararlarda genel olarak kamu yararı adına, bazı delilleri savunma makamından gizlemenin bazen gerekli olabileceği, bu bağlamda bir tutuklunun veya avukatının soruşturma dosyasına erişim hakkına getirilen herhangi bir kısıtlamanın, önemli kamu düzeni amaçları ışığında kesinlikle gerekli olabileceğini kabul etmekle birlikte²⁴, ayrıca “soruşturmanın istisnai gizliliğinin tek başına hak ihlali olarak değerlendirilemeyeceğini ancak iddia makamı ile tutuklu şüpheli arasında silahların eşitliğinin sağlanmış olması gerektiğini, bu kapsamda tutukluluğun dayanağını oluşturan ve tutukluluk kararının devamının hukuka aykırılığını etkili bir şekilde tartışma konusu yapmak için önem taşıyan soruşturma dosyasındaki tüm delillerin şüpheli ve müdafinin erişimine açılmış olması gerektiği, aksi uygulamanın hak ihlaline sebep olacağını” vurgulamıştır²⁵. Dolayısıyla AIHM bu karar ve gerekçeleriyle, şüphelinin tutukluluğu söz konusu olduğunda, savunma hakkının daha etkin kullanılması amacıyla soruşturmanın istisnai gizliliğinin kapsamının daraltılması gerektiğini kabul etmektedir²⁶.

Soruşturmanın istisnai gizliliğine ilişkin Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 147. maddesinde de daha önce CMK'nın 153/2. maddesi hükmüne benzer bir hüküm bulunmaktaydı. Ancak bu hükmeye ve uygulamasına ilişkin AIHM'in çok sayıda ihlal kararı vermesi²⁷ üzerine, Alman yasa koyucu 2010 yılında Kanun'un 147. maddesinin 2. fıkrasına “1. Cümlede öngörülen (soruşturmanın gizliliğine ilişkin) koşullar gerçekleşmiş ve şüpheli tutuklu bulunmakta ise veya şüpheli gözaltında iken talep ederse, müdafie, özgürlük kısıtlamasının hukuka uygunluğunu değerlendirebilmesi için önem taşıyan bilgiye uygun bir şekilde ulaşması sağlanır; kural olarak bu ölçüde dosyayı inceleme izni verilir.” şeklinde bir cümle eklemek zorunda kalmıştır²⁸. Bu düzenleme ile tutuklanmamış ve gözaltına alınmamış olan şüpheli ile tutuklu olan veya

Parf. 96, 98; Anayasa Mahkemesi, Yavuz Pehlivan ve Diğerleri Başvurusu, Başvuru no: 2013/2312, tarih: 9.7.2015, Parf. 80.

24 AIHM, Yüksekdağ Şenoğlu ve Diğerleri/Türkiye Davası, Başvuru no: 14332/17, tarih: 8.11.2022, Parf. 575, 577; Ceylan, s. 472.

25 AIHM, Yüksekdağ Şenoğlu ve Diğerleri/Türkiye Davası, 8.11.2022, Başvuru No. 14332/17 Parf. 580-584; Bu konuda detaylı bilgi için bakınız, Öztürk, Tezcan, Erdem, s. 331-334; Volkan Aslan, “Anayasa Mahkemesinin Güncel Kararları Işığında Soruşturma Dosyasına Erişimin Kısıtlanmasının Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkına Etkisi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 15, Sayı 2, 2025, s. 1286-1288; Yener Ünver, Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 16. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s. 243.

26 Yenisey, Nuhoğlu, 2025, s. 236; Artantaş, s. 79; Top, s. 231; Ceylan, s. 480.

27 Garcia Alva v. Germany, 13.02.2001, App. No. 23541/94, para.39-43.

28 NK-StPO/Theile StPO § 147 Rn. 45; Feridun Yenisey, Salih Oktar, *Alman Ceza Muhakemesi Kanunu (Stpo)*, 2. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2015, s. 230.

gözültüne alınmış olan şüpheli ve müdafisinin soruşturma dosyasını inceleme hakkı farklılaştırılmıştır. Başka bir ifadeyle, gözültünde bulunan veya tutuklu bulunan şüphelinin ve müdafisinin istisnai gizlilik kararı verilmiş soruşturma dosyasını inceleme hakkının alanı genişletilmiştir. Böylece gözültü ve tutuklama koruma tedbirinin uygulanması suretiyle şüphelinin özgürlüğünün kısıtlandığı durumlarda, itiraz hakkının etkin bir şekilde kullanılmasına ve hukuki denetimin etkin yapılabilmesine imkân sağlanmıştır²⁹.

Her ne kadar CMK'nın 153. maddesinin 3. fıkrasında “*Yakalanan kişinin veya şüphelinin ifadesini içeren tutanak ile bilirkişi raporları ve adı geçenlerin hazır bulunmaya yetkili oldukları diğer adli işlemlere ilişkin tutanaklar hakkında, ikinci fıkra hükmü uygulanmaz*” hükmü düzenlenmiş ise de, soruşturma evresinde tutuklamaya esas alınan tanık beyanları ile teknik araçlarla izleme ve telekomünikasyon yoluyla iletişim denetlenmesi koruma tedbirlerinin uygulanması ile elde edilen deliller şüpheli ve müdafisine verilmemektedir. Bu sebeple Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 153. maddesine Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 147. maddesinin 2. fıkrasının 2. cümlesine benzer bir hükmün eklenmesinin adil yargılanma hakkının sağlanması bakımından zorunlu olduğu kanaatindeyim³⁰. Bu kapsamda CMK'nın 153. maddesinin 3. fıkrasına “*Ayrıca şüphelinin tutuklu olması halinde, müdafinin soruşturma dosyası kapsamında bulunan devlet sırrı niteliğindeki deliller dışındaki tutuklama kararına esas alınmış tüm delilleri incelemesine müsaade edilir.*” şeklinde bir cümle eklenmelidir.

3. İstisnai Gizlilik Kararında Süre ve Orantılılık

a. İstisnai Gizlilik Kararında Süre

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 153/2. maddesinde düzenlenen soruşturmanın istisnai gizliliği kararının uygulanmasına yönelik kanunda herhangi bir özel

29 “Özellikle tutukluluk hâllerinde, Abs. 2 cümle 2 uyarınca, tutuklama kararının dayanağını oluşturan isnatlar hakkında savunmanın görüş bildirebilmesi için gerekli olan dosya bölümlerinin, müdafinin incelemesine sunulması zorunludur.” HK-GS/Edgar Weiler StPO § 147 Rn. 14; “Bu hallerde dosya incelemenin yasaklanamaması, açıkça, anayasal temellere dayanan adil yargılanma hakkı kapsamında müdafie, davaya ilişkin belirleyici nitelikteki bilgilerin sağlanması amacıyla hizmet etmektedir; aksi hâlde özgürlükten yoksun bırakmaya karşı etkili bir savunma yapılması ve özellikle lehe olan bilgilerin ileri sürülmesi neredeyse imkânsız hâle gelirdi. § 147 Abs. 2 S. 2 hükmü, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadına dayanmaktadır. Buna göre, tutuklu bir şüphelinin müdafisine yeterli düzeyde dosya inceleme imkânı tanınmaması, AİHS m. 5/4'ün ihlali sonucunu doğurmaktadır; bu nedenle tutukluluğun denetlenmesine ilişkin yargılama, gelişmeli (kontradiktör) nitelikte olmalı ve Cumhuriyet savcılığı ile şüpheli arasında silahların eşitliği güvence altına alınmalıdır.” NK-StPO/Theile StPO § 147 Rn. 46; Artantaş, s. 89.

30 Yavuz, s. 116.

kısıtlayıcı süre öngörülmemiştir. Sadece CMK'nın 153/4. maddesinde müdafii, iddianamenin mahkeme tarafından kabul edildiği tarihten itibaren dosya içeriğini ve muhafaza altına alınmış delilleri inceleyebileceği ve bütün tutanak ve belgelerin örneklerini harçsız olarak alabileceği düzenlenmiştir. CMK'nın 153. maddesinin 2. ve 4. fıkraları birlikte değerlendirildiğinde, soruşturmanın istisnai gizliliği kararının iddianamenin kabulü kararına kadar devam edebileceği anlaşılmaktadır. Uygulamada soruşturmanın istisnai gizliliğine ilişkin kararlar, istisnalar dışında iddianamenin kabulüne kadar devam etmektedir. Her ne kadar Kanun'da gizlilik kararına ihtiyaç kalmadığında soruşturmanın istisnai gizliliği kararının kaldırılacağı zımnen ve takdiri olacak şekilde düzenlenmiş olsa da, uygulamada gizlilik kararı her halde soruşturmanın sona ermesine kadar devam etmektedir. CMK'da, soruşturma evresi sonunda kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi halinde soruşturmanın istisnai gizliliği kararının kendiliğinden kalkıp kalkmayacağı konusunda herhangi bir açık düzenleme bulunmamaktadır. Ancak soruşturmanın herhangi bir sebeple sona ermesi halinde, hukuken soruşturmanın gizliliği kararının devam etmesinin mümkün değildir.

Soruşturmanın istisnai gizliliği kararının verilebileceği katalog suçların mahiyetine bakıldığında, bu suçların genellikle örgütlü şekilde işlenen suçlar olduğu ve bu suçlar sebebiyle yapılan soruşturmalarda çok sayıda şüphelinin bulunduğu görülecektir. Dolayısıyla bu tür suçlardan dolayı yürütülen soruşturmalar, çoğunlukla yıllarca sürmektedir. Yıllarca devam eden bir ceza soruşturmasının istisnai gizlilik kararı kapsamında gizli yürütülmesi, genel olarak şüpheliler bakımından mağduriyet doğuracağı gibi özellikle de şüphelilerin tutuklu olduğu soruşturmalarda savunma hakkının etkin kullanılmasını önemli derecede kısıtlayacak ve silahların eşitliği ilkesini ihlal edecektir.

Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nda da soruşturmanın istisnai gizliliği kararının ihtiyaç kalmadığında kaldırılacağı ve her halde savcılıkça yapılan araştırmaların (soruşturmanın) sona ermesi halinde kaldırılacağı hüküm altına alınmıştır (StPO m. 147/6)³¹. Dolayısıyla Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nda da soruşturmanın istisnai gizliliği kararı için kısıtlayıcı özel bir süre düzenlenmemiştir.

b. İstisnai Gizlilik Kararında Orantılılık

Sözlükte orantı, birden fazla şey arasında bulunması gereken uygunluk, benzerlik ve denklik anlamlarında kullanılmaktadır. Dolayısıyla orantı kelimesi, iki şey arasında belirli makul bir ölçünün bulunması gerektiğini ifade eden bir kavramdır. Ancak orantılılık, aralarında ölçülülük bulunması gereken

31 NK-StPO/Theile, StPO § 147 Rn. 42.

iki şey arasındaki mutlak benzerlik, birebir aynılık veya eşitlik anlamlarına gelmez.

Anayasa'nın 13. maddesinde “*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.*” şeklinde düzenlenmiş olan amir hüküm gereği, temel hak ve özgürlüklere yönelik tüm sınırlandırmaların ölçülülük ilkesine uygun bir şekilde yapılması zorunludur.

Anayasa Mahkemesi de verdiği kararlarda ölçülülük ilkesinin amacını ve kapsamını şu şekilde ifade etmiştir: “Ölçülülük ilkesinin amacı da, temel hak ve özgürlüklerin gereğinden fazla sınırlandırılmasının önlenmesidir. Ölçülülük ilkesi, sınırlama için kullanılan aracın sınırlama amacını gerçekleştirmeye uygun olmasını ifade eden elverişlilik, sınırlayıcı önlemin sınırlama amacına ulaşmak bakımından zorunlu olmasına işaret eden zorunluluk ve araçla amacın orantısız bir ölçü içinde bulunmaması ile sınırlamanın ölçüsüz bir yükümlülük getirmemesini ifade eden oranlılık unsurlarını içermektedir”³². “Orantılılık ilkesi gereğince, amaca ulaşmak için seçilen aracın bireylere yüklediği külfetlerin ağırlığı ile sınırlamanın toplumun geneli için sağlayacağı faydalar arasında makul, kabul edilebilir bir ilişki olmalıdır. Bir başka deyişle, yapılacak bir tartımda müdahalenin ağırlığı ile müdahaleyi haklı kılacak sebepler arasında ölçüsüz bir orantının bulunmaması gerekir”³³. Ceza muhakemesi hukukunda orantılılık ise, bir ceza muhakemesi işleminin yapılmasıyla elde edilmesi beklenen yarar ile verilmesi ihtimal dâhilinde bulunan zarar veya sınırlandırılacak temel hak ve özgürlük arasında makul bir oranın bulunmasını, orantısızlık durumunda ceza muhakemesi işleminin yapılmamasını ifade eden bir kavramdır³⁴.

Savunma hakkı, gerek Anayasa'nın 36. maddesinde gerekse İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 6. maddesi kapsamında düzenlenmiş olan en önemli temel hak ve özgürlüklerden birini oluşturmaktadır. Bu sebeple savunma hakkına getirilebilecek her türlü sınırlandırmanın da gereklilik, kapsam ve süre bakımından orantılılık ilkesine uygun olması ve bu ilkeyi ihlal etmeyecek şekilde uygulanması gerekir.

32 Anayasa Mahkemesi, T: 04.07.2013, E.2012/100, K.2013/84); Anayasa Mahkemesi, T: 24.12.2020, E: 2017/21, K: 2020/77, p. 49.

33 Yüksel Metin, “Temel Hakların Sınırlandırılması ve Ölçülülük: Ölçülülük İlkesi Evrensel Bir Anayasal İlke Midir?”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, 2017, s. 13-14.

34 Gökçen, Alşahin, Çakır, s. 123-124.

Ceza muhakemesinde maddi gerçeğe ulaşma amacının sağlanması ile savunma hakkının etkin bir şekilde kullanımı arasında da makul bir orantının/dengenin kurulması gerekir. Bu kapsamda ceza muhakemesinde savunma hakkının etkin kullanılmasına getirilecek her türlü sınırlandırmaya ilişkin normun, orantılı olması gerekir. Başka bir ifadeyle; savunma hakkı, Anayasa'nın 13. maddesinde düzenlenmiş olan ölçülülük ilkesine uygun ancak bu hakkın özünü ortadan kaldırmayacak şekilde ve demokratik bir devlette kabul edilebilir ölçüde kısıtlanabilecektir³⁵.

Soruşturmanın istisnai gizliliği kararı ile hedeflenen maddi gerçeğe ulaşma amacı ve savunma hakkının kısıtlanması arasında makul bir orantının bulunması gerekir. Bunun için CMK'nın 153. maddesinin 2. fıkrası hükmü ile Cumhuriyet savcısına ve sulh ceza hâkimliğine verilen soruşturmanın istisnai gizliliğine karar verme ve uygulama yetkisine süre yönünden objektif bir üst sınır getirilmesi maddi gereğe ulaşma amacı ile savunma hakkının sınırlandırılması arasında makul bir orantı sağlayacaktır.

Kanun koyucu temel hak ve özgürlükleri sınırlandıran gözüaltına alma, tutuklama, adli kontrol tedbiri, telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesi, teknik araçlarla izleme koruma tedbirlerinin tamamı için keyfi uygulamaları önlemek ve orantıyı sağlamak amacıyla soruşturma süresinden bağımsız olarak süre bakımından üst sınır düzenlemiştir. Bu temel hak ve özgürlükleri sınırlandırın koruma tedbirleri, soruşturma tamamlanmamış olsa dahi kanunda düzenlenen sürenin dolmasıyla kendiliğinden sona ermektedir. Dolayısıyla soruşturmanın istisnai gizliliği kararının uygulanması süresine ilişkin de bir üst sınır düzenlenmesi yapılması gerekir. Bu amaçla, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 153. maddesinin 4. fıkrasının “*Kısıtlama kararının süresi en fazla üç aydır. Bu süre, zorunlu hallerde gerekçesi gösterilerek Cumhuriyet savcısının talebi ve sulh ceza hâkimliğinin kararı ile en fazla üç ay uzatılabilir. Fakat şüphelinin tutuklu olduğu hallerde kısıtlama kararının süresi uzatılamaz. Her halde müdafî, iddianamenin mahkemeye sunulduğu tarihten itibaren dosya içeriğini ve muhafaza altına alınmış delilleri inceleyebilir; bütün tutanak ve belgelerin örneklerini harçsız olarak alabilir.*” şeklinde değiştirilmesi gerekir.

Sonuç ve Öneriler

Maddi gerçeğe en doğru şekilde ulaşılmasını sağlamak amacıyla; şüphelinin kaçmasını önlemek ve delillerin karartılmasını, değiştirilmesini veya yok

35 Hamide Zafer, “Savunma Hakkı ve Sınırları”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 19, Sayı 2, 2013, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, s. 516.

edilmesini önlemeye yönelik olarak soruşturma dosyasındaki bazı delil, bilgi ve belgelerin mağdur, suçtan zarar gören, vekil, şüpheli ve müdafiden bir süre gizlenmesinin gerekli olabileceği hallerin varlığı tüm hukuk devletlerinde olduğu gibi Türk hukukunda da kabul edilmektedir. Bu kapsamda Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 153. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen hüküm ile katalog suçlarla sınırlı olarak yürütülen soruşturmalar kapsamında, soruşturmanın selameti bakımından gerekli görülmesi halinde hâkim kararı ile soruşturmanın istisnai gizliliğine karar verilebileceği düzenlenmiştir.

Bu düzenleme ile soruşturmanın istisnai gizliliği kararının en geç soruşturmanın sona ermesine kadar devam edebileceği ancak ihtiyaç kalmaması halinde soruşturma devam ederken de gizlilik kararının talep üzerine veya resen ilgili mercilerce kaldırılmasına karar verilebileceği hüküm altına alınmıştır. Uygulamada soruşturmanın istisnai gizliliğine ilişkin kararlar, istisnalar dışında iddianamenin kabulüne kadar devam etmektedir. Her ne kadar Kanun'da gizlilik kararına ihtiyaç kalmadığında soruşturmanın istisnai gizliliği kararının kaldırılacağı zımnen ve takdiri olacak şekilde düzenlenmiş olsa da, uygulamada gizlilik kararı her halde soruşturmanın sona ermesine kadar devam etmektedir. Ayrıca ceza muhakemesinde soruşturmanın istisnai gizliliği süresinin tespitinde ve kapsamında, şüphelinin tutuklu olup olmaması arasında herhangi bir fark öngörülmemiştir. Kanaatimizce, ceza muhakemesinde maddi gerçeğe ulaşma amacı ile savunma hakkının etkin kullanılması arasında makul bir orantının sağlanması, aynı zamanda iddia ve savunma makamları arasında silahların eşitliğinin sağlanması ile istisnai gizlilik kararı bulunan soruşturma dosyalarının sürüncemede bırakılmaması için 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 153. maddesinin 4. fıkrasının *"Kısıtlama kararının süresi en fazla üç aydır. Bu süre, zorunlu hallerde gerekçesi gösterilerek Cumhuriyet savıcısının talebi ve sulh ceza hâkimliğinin kararı ile en fazla üç ay uzatılabilir. Fakat şüphelinin tutuklu olduğu hallerde kısıtlama kararının süresi uzatılamaz. Her halde müdafî, iddianamenin mahkemeye sunulduğu tarihten itibaren dosya içeriğini ve muhafaza altına alınmış delilleri inceleyebilir; bütün tutanak ve belgelerin örneklerini harçsız olarak alabilir."* şeklinde değiştirilmesi gerekir.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 153. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen soruşturmanın istisnai gizliliğine karar verilmesi halinde dahi başta müdafii olmak üzere soruşturma süjelerinin soruşturma dosyası kapsamında bulunan *"yakalanan kişinin veya şüphelinin ifadesini içeren tutanak, bilirkişi raporları ve adı geçenlerin hazır bulunmaya yetkili oldukları (keşif tutanakları, tanık beyanları) diğer adli işlemlere ilişkin tutanakları"* inceleyebileceği ve örnek alabileceği hüküm altına alınmıştır. Ancak şüphelinin tutuklu olduğu soruşturmalarda, bu belgeler yapılan soruşturma işlemlerine

karşı öngörülen itiraz kanun yolunun etkin bir şekilde kullanılabilmesi ve tutukluluk incelemelerinde etkili bir savunma yapılabilmesi için yeterli olmayabilmektedir. Özellikle tutukluluk incelemelerinde savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılabilmesi için, Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 147. maddesinin 2. fıkrasının 2. cümlesine benzer bir hükmün CMK'ya eklenmesi gerekir. Bu kapsamda kanaatimizce, CMK'nın 153. maddesinin 3. fıkrasına “*Ayrıca şüphelinin tutuklu olması halinde, müdafinin soruşturma dosyası kapsamında bulunan devlet sırrı niteliğindeki deliller dışındaki tutuklama kararına esas alınmış tüm delilleri incelemesine müsaade edilir.*” şeklinde bir cümle eklenmesi gerekir.

CMK'nın 153. maddesinin 4. fıkrasında müdafinin, iddianamenin mahkeme tarafından kabul edildiği tarihten itibaren dosya içeriğini ve muhafaza altına alınmış delilleri inceleyebileceği ve bütün tutanak ve belgelerin örneklerini harçsız olarak alabileceği düzenlenmiştir. Bu hüküm gereği, ancak görevli ceza mahkemesince iddianamenin kabulü kararını vermesi üzerine soruşturmanın sona ermesi ve kovuşturmanın başlaması halinde gizlilik kararı kendiliğinden sona erecektir. Başka bir ifadeyle soruşturmanın gizliliği kararı kaldırılmadığı sürece, iddianamenin değerlendirilmesi süresince soruşturmanın istisnai gizliliği devam ettiğinden, müdafinin ve şüphelinin soruşturma dosyasını incelemesi ve örnek alması hukuken mümkün değildir. Oysaki Cumhuriyet savcılığınca iddianame düzenlenip mahkemeye sunulması, Cumhuriyet savcısının toplanacak ve muhafaza altına alınacak delilin kalmadığı, yani soruşturma dosyasının tekâmül ettiği kanaatine ulaştığını göstermektedir. Dolayısıyla iddianamenin değerlendirilmesi evresinde soruşturmanın istisnai gizliliğinin şartları ve amacı son bulmuş olduğundan, otomatik olarak soruşturmanın istisnai gizliliği kararının kaldırılmış sayılması gerekir. Bu sebeple, CMK'nın 153. maddesinin 4. fıkrasındaki hükmün, “*müdafii ve diğer şüpheler, iddianamenin mahkemeye sunulduğu tarihten itibaren dosya içeriğini ve muhafaza altına alınmış delilleri inceleyebilir;* bütün tutanak ve belgelerin örneklerini harçsız olarak alabilir.” şeklinde değiştirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Soruşturmanın istisnai gizliliğine ilişkin bu önerdiğimiz kanun değişikliklerinin tamamının veya en azından bir kısmının yapılması, soruşturma evresinde savunma hakkının etkin kullanılmasına ve savunma makamı ile iddia makamı arasında silahların eşitliğinin sağlanmasına büyük katkı yapacağı gibi aynı zamanda bu değişiklikler ile İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi'nin bu konudaki içtihatlarına da uyum sağlanmış olacaktır. Ancak bu şekilde ceza muhakemesinin maddi gerçeğe ulaşma amacı ile savunma hakkı arasında adil ve orantılı bir denge sağlanmış olur.

KAYNAKLAR

- Artantaş, Günce, *Soruşturmanın Gizliliği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, 2019.
- Aslan, Volkan, “Anayasa Mahkemesinin Güncel Kararları Işığında Soruşturma Dosyasına Erişimin Kısıtlanmasının Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkına Etkisi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt15, Sayı 2, 2025, s. 1277-1294.
- Ceylan, Murat; “Soruşturmanın Gizliliği ve Müdafinin Dosyayı İnceleme Yetkisi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (2013), 109, s. 465-483.
- Doğan, Simay, “Soruşturma Evresinde Müdafinin Dosya İnceleme Yetkisinde Karşılaşılan Sorunların Temel Hak ve Özgürlükler Bağlamında Değerlendirilmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, Cilt 21, Özel Sayı, 2019, s. 1059-196.
- Dülger, Murat Volkan; Taşkın, Şaban Cankat, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, 2024.
- Erdem, Mustafa Ruhan, “AİHM Kararları Işığında Tutuklu Sanık Bakımından Hazırlık Soruşturması Dosyasını İnceleme Hakkı”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, 2004 s. 67-110.
- Gökcen, Ahmet; Alşahin, M. Emin; Çakır, Kerim, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 8. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2024.
- Kocaoğlu, Serhat Sinan, *Müdafî*, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2011.
- Mahmutoglu, Fatih Selami; Dursun, Selman, *Türk Hukuku’nda Müdafîin Yasaklılık Halleri*, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2004.
- Metin, Yüksel, “Temel Hakların Sınırlandırılması ve Ölçülülük: Ölçülülük İlkesi Evrensel Bir Anayasal İlke Midir?”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, 2017, s. 13-14.
- Okuyucu – Ergün, Güneş, “Soruşturmanın Gizliliği”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 59, Sayı 2, 2010, s. 243-275.
- Özbek, Veli Özer; Doğan, Koray; Bacaksız, Pınar, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 17. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2024.
- Özen, Mustafa, *Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.
- Öztürk, Bahri; Tezcan, Durmuş; Erdem, Mustafa Ruhan, *Dijital Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022.
- Şahin, Cumhur; Göktürk, Neslihan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 15. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2024.
- Theile, Hans, in: *Nomos Kommentar zur Strafprozessordnung (NK-StPO)*, hrsg. von Ralf Kölbl / Christoph Krehl / Hans Kudlich, 1. Aufl., Baden-Baden: Nomos, 2025, § 147 StPO.
- Top, Sinem, “Müdafî Yardımından Yararlanma Hakkına Uygulanan Sınırlamalar”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2018 (137), s. 218-240.
- Ünver, Yener; Hakeri, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 16. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.
- Weiler, Edgar, in: Hannich, Rolf (Hrsg.), *Karlsruher Kommentar zur Strafprozessordnung (HK-GS)*, 5. Aufl., München: C.H. Beck, 2022, § 147 StPO.

- Yavuz, Baturalp, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Müdafilik*, İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Yenisey, Feridun; Nuhoğlu, Ayşe, *Muhakeme Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 18. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2010.
- Yenisey, Feridun; Nuhoğlu, Ayşe, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 13. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2025.
- Yenisey, Feridun; Oktar, Salih, *Alman Ceza Muhakemesi Kanunu (Stpo)*, 2. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2015.
- Yılmaz, Ejder, *Hukuk Sözlüğü*, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022.
- Zafer, Hamide, “Savunma Hakkı ve Sınırları”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, Cilt 19, Sayı 2, 2013.